

Sociaal en Cultureel Planbureau

Welke mensbeelden liggen onder beleid en hoe werken ze door in beleidskeuzes?

Peteke Feijten en Wieke Blijleven

 @SCPonderzoek

**Mensbeelden
bij beleid**

Mensbeelden:
overal en iedereen

Mensbeelden bij beleid

Aanleiding voor dit onderzoek

“Het begint met het vertrouwen dat de overheid in de burger stelt en het **mensbeeld** dat de overheid heeft; een burger is niet op voorhand een fraudeur en wetgeving mag daar niet van uitgaan.”

Integraal wetgevingsbeleid. Brief van de Minister voor Rechtsbescherming aan de Eerste Kamer (31 731), 25 juni 2021.

“Nu, in de coronacrisis, moet de **doe-het-zelf-burger** plaatsmaken voor de **doe-het-samen-burger**. “Als je al twee of drie generaties bezig bent het individu te verheerlijken, is dat moeilijk”, zegt VU-hoogleraar en filosoof Gabriël van den Brink.” ”

NRC, 2 november 2021

Definitie

Veronderstellingen over hoe mensen (zouden moeten) zijn, denken en handelen, en over hoe zij (het beste) kunnen komen tot verandering van hun gedrag.

A large orange shape on the left side of the slide, consisting of a square on the left and a quarter-circle on the right.

Onderzoeks- project

Deelstudies

1. Literatuur-essay (onlangs verschenen)
  2. Beleidsanalyse (lopend)
  3. Vignetstudie over beleidsinstrumentkeuze
  4. Burgervisie-studie o.b.v. interviews
-
- A decorative yellow dashed line in the bottom right corner, consisting of four curved segments.

Onderzoeks- project

Deelstudies

1. Literatuur-essay (onlangs verschenen)
2. Beleidsanalyse (lopend)
3. Vignetstudie over beleidsinstrumentkeuze
4. Burgervisie-studie o.b.v. interviews

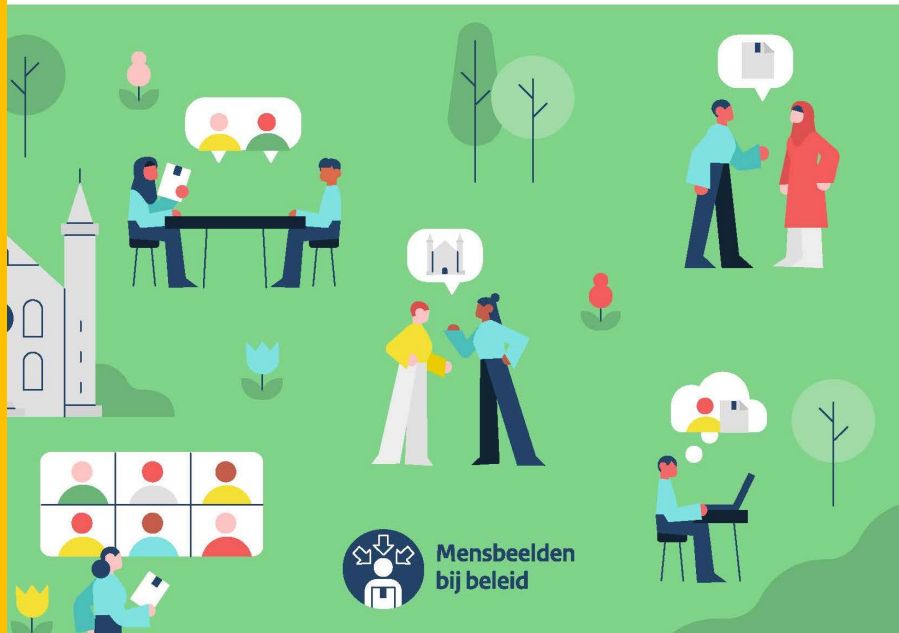

Sociaal en Cultureel Planbureau

Mensbeelden bij beleid

Bewust worden, bespreken en bijstellen

Te downloaden via
www.scp.nl

Hoofdboodschap

- Mensbeelden in beleid zijn vaak...
  - onbewust;
  - stereotypisch van aard;
  - ingebed zijn in de 'stille ideologie' van de omgeving waarin men werkt
  - door dit alles lastig te veranderen
- Maar: onrealistische mensbeelden kunnen (groepen) mensen benadelen
- Door bewustwording te vergroten en mensbeelden onderling te bespreken kunnen biases in de waarneming verminderd worden
- Dat komt een realistisch(er) mensbeeld ten goede

Drie invalshoeken

- Normatief: hoe zouden mensen moeten zijn en zich gedragen?
- Empirisch: hoe zijn en gedragen mensen zich écht?
- De beïnvloedingsmogelijkheden van gedrag

Kwadrant van de twee hoofddimensies van mensbeelden

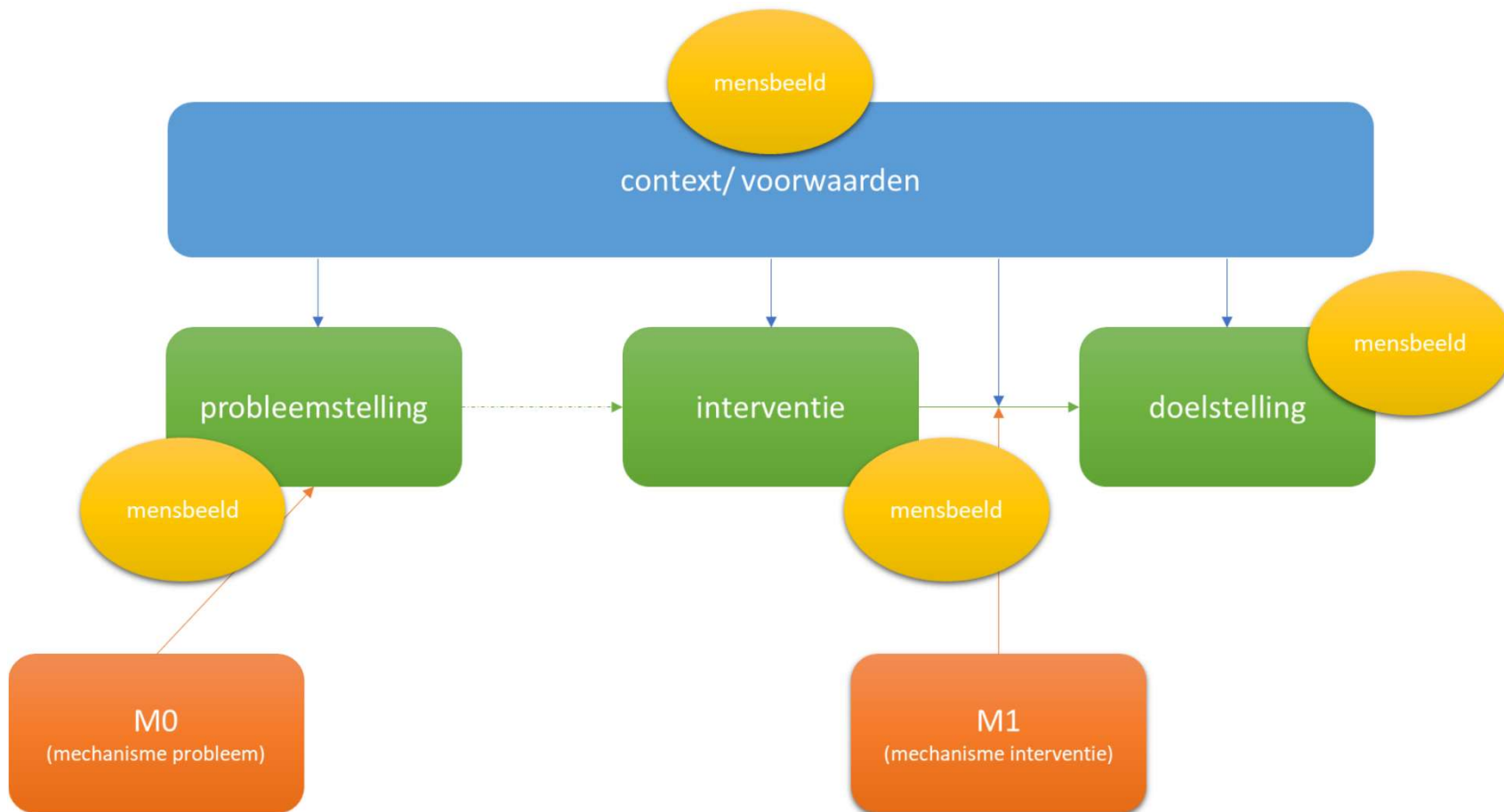
		Valentie (willen)	
		Positief ingesteld	Negatief ingesteld
Macht (kunnen)	In staat tot gedragsverandering	Bevoordeelden (goede burgers)	Mededingers (berekenende burgers)
	Niet in staat tot gedragsverandering	Afhankelijken (kwetsbare burgers)	Afzijdigen (gemarginaliseerde burgers)

Bron: gebaseerd op Schneider en Ingram (1993)

Deelstudie 2: beleidsanalyse

- Dossiers
  - leven lang ontwikkelen
  - covid vaccinatiestrategie
- Methoden
  - Documentanalyse van beleidsstukken
  - Interviews met beleidsmakers (2x)

Doel: zichtbaar maken beleidstheorie en mensbeelden daarin

Eerste
voorlopige
bevindingen

Mensbeelden en Leven Lang Ontwikkelen

‘Het kabinetsbeleid LLO is er op gericht te stimuleren dat iedereen in Nederland de kans krijgt om meer regie te nemen over investeringen in de eigen ontwikkeling’

Daarmee blijven mensen uiteindelijk duurzaam inzetbaar op de arbeidsmarkt

Doelstelling en mensbeelden

- Ideaalbeeld
- Rationele, autonome mens die in staat is om overwegingen te maken, gericht op de toekomst.
- Verantwoordelijke mens (voor loopbaan en keuzes)
- Generiek: ideaal is voor iedereen haalbaar
- ‘Positief rationeel perspectief’ op wat mensen kunnen en willen (‘rationalistisch’ mensbeeld)

'Dat is nog niet voor iedereen vanzelfsprekend'

De mensen die 'het meeste baat hebben bij leren en ontwikkelen met het oog op hun werkzekerheid, participeren namelijk juist het minst'

Probleemsituatie en mensbeelden

- Verschillen tussen (groepen) mensen
- Sommige mensen *kunnen* niet (minder kansen en vaardigheden, andere problemen)
- Sommige mensen *willen* niet (negatieve leerervaringen, geen urgentiegevoel, onveranderlijke kenmerken)
- Meer realistisch en divers beeld van wat mensen kunnen en willen
- Maar: in principe welwillende mens

*‘leren en ontwikkelen
voor alle werkenden
en werkzoekenden
aantrekkelijk en
mogelijk ... maken’*

Interventies en mensbeelden

- *Als mensen beschikken over en inzicht hebben in mogelijkheden (financieel, informatie, advies) en eigen keuze hebben zullen zij (eerder) overgaan tot ontwikkelen*
- Welwillende, autonome, rationele en verantwoordelijke mens; in staat tot kijken en handelen naar toekomst

- Verschil in mate van ondersteuning
- Nuance in interviews: belang van positieve ervaring en associaties; ‘ontwikkelen’ is leuk, ‘gratis’ opleiding
- Invloed van omgeving en werkgever
- Aandacht voor flexibel onderwijs: aandacht voor leefwereld en behoefte aan direct resultaat

Hoe nu verder?
Een beginpunt

Mensbeelden in beleid

- Zijn de mensbeelden realistisch? En wat betekent dat voor het beleid?
  - De verantwoordelijke en rationele mens: leidt eigen regie inderdaad tot duurzame inzetbaarheid?
- Hoe werkt het beleid voor verschillende groepen mensen?
  - Hoe zit het met mensen die echt niet *willen*?
  - Hoe zit het met mensen die echt niet *kunnen*?
  - Hoe gaan we om met verschillen? Krijgen kwetsbare mensen bijv. meer steun of meer sturing?

Interactie: mensbeelden bespreken

In duo's

- Bevraag je buurvrouw/-man over haar/zijn mensbeeld (in werk-context):
  - 1) Hoe ziet de ideale mens in jouw doelgroep eruit?
  - 2) Hoe zijn de mensen in jouw doelgroep echt (kenmerken, omstandigheden)?
  - 3) Hoe denk jij dat mensen in jouw doelgroep te beïnvloeden zijn (gedrag)?

A large orange shape on the left side of the slide, consisting of a vertical rectangle on the left and a quarter-circle on the right.

Interactie (2)

Stellingen over nut en noodzaak van
'mensbeelden bespreekbaar maken'

Meer weten?

Peteke Feijten: p.feijten@scp.nl

Wieke Blijleven: w.blijleven@scp.nl

SCP website: www.scp.nl

- Vind je bespreekbaar maken van mensbeelden bij beleid(/in je werk) nodig?
- Wat zijn de voordelen?
- Wat zijn de nadelen?
- Hoe kun je mensbeelden in je werk voor jezelf bewuster maken?
- Hoe maak je er een groepsproces van/hoe betrek je collega's of andere stakeholders in dit gesprek?
- Wat heb je daarvoor nodig?
- Welke biases belemmeren jou voor een realistischer mensbeeld?